Tulderheyde 14, Poppel

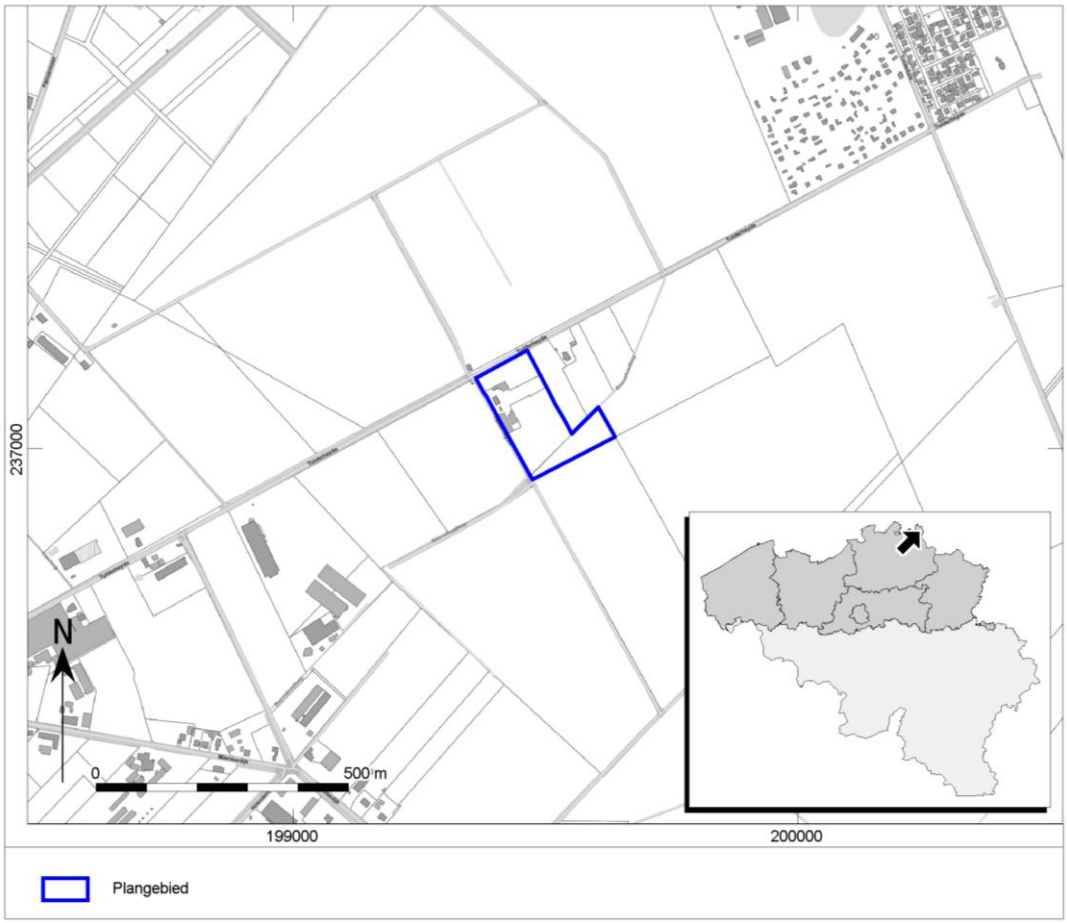
Programma van Maatregelen

Auteur:
T. Van Mierlo (veldwerkleider)
F.R.P.M. Miedema (aardkundige)

Autorisatie:
X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)

1 Inleiding

Het Vlaams Erfgoed Centrum heeft in februari 2018 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Tulderheyde 14 in Poppel (afb. 1). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek (prospectie zonder ingreep in de bodem) en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen bouw van drie stallen en bijgebouwen.

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

2 Het vooronderzoek zonder of met ingreep in de bodem

2.1 Het uitgevoerde vooronderzoek

Bureauonderzoek (2018B11)

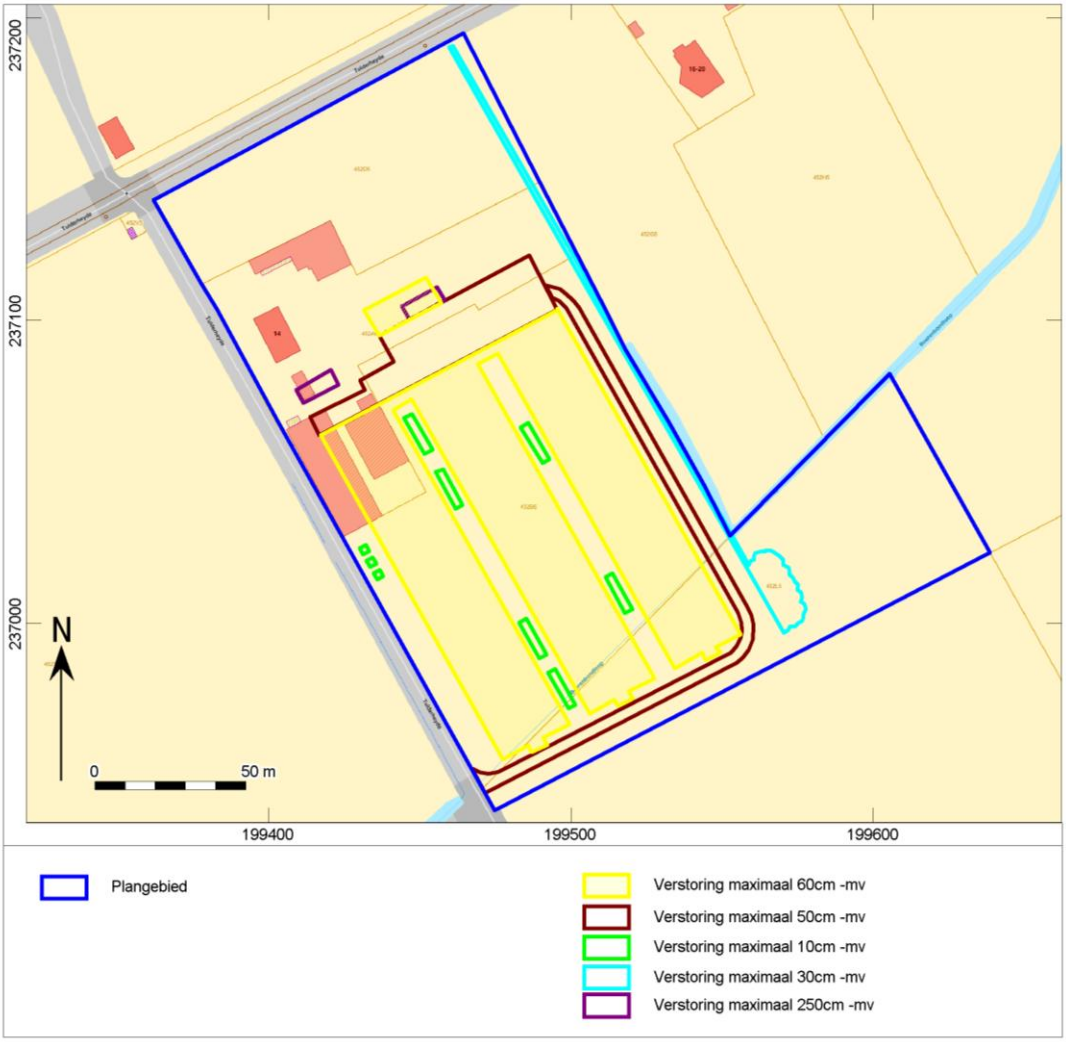
Het plangebied is momenteel gedeeltelijk bebouwd. Deze bebouwing concentreert zich op het noordelijke gedeelte van het plangebied en bestaat uit drie stallen van verschillende grootte en een alleenstaande woning. De stallen en woning worden met elkaar verbonden door bestrating. De stallen hebben een verstoring van 150cm –mv door de aanwezigheid van een mestkelder. Momenteel is over een oppervlakte van circa 2050m² bebouwing of bestrating aanwezig. Het overige gedeelte van het plangebied is in gebruik als grasland of akkerland

Binnen het plangebied worden drie pluimveestallen gepland. Dit zal gepaard gaan met bijgebouwen zoals een loods, warmte-wisselaars en silo's voor veevoeder. Eveneens zal er een infiltratiegracht en infiltratiebekken voorzien worden. Als laatste zullen de gebouwen bereikbaar zijn door een nieuw aangelegde weg.

Geplande werken	Oppervlakte	Diepteverstoring
Pluimveestallen	10061m²	60cm –mv (30cm –mv vloerplaat)
Bijgebouwen	60m²	60cm –mv (30cm –mv vloerplaat)
Loods	249m²	60cm –mv (30cm –mv vloerplaat)

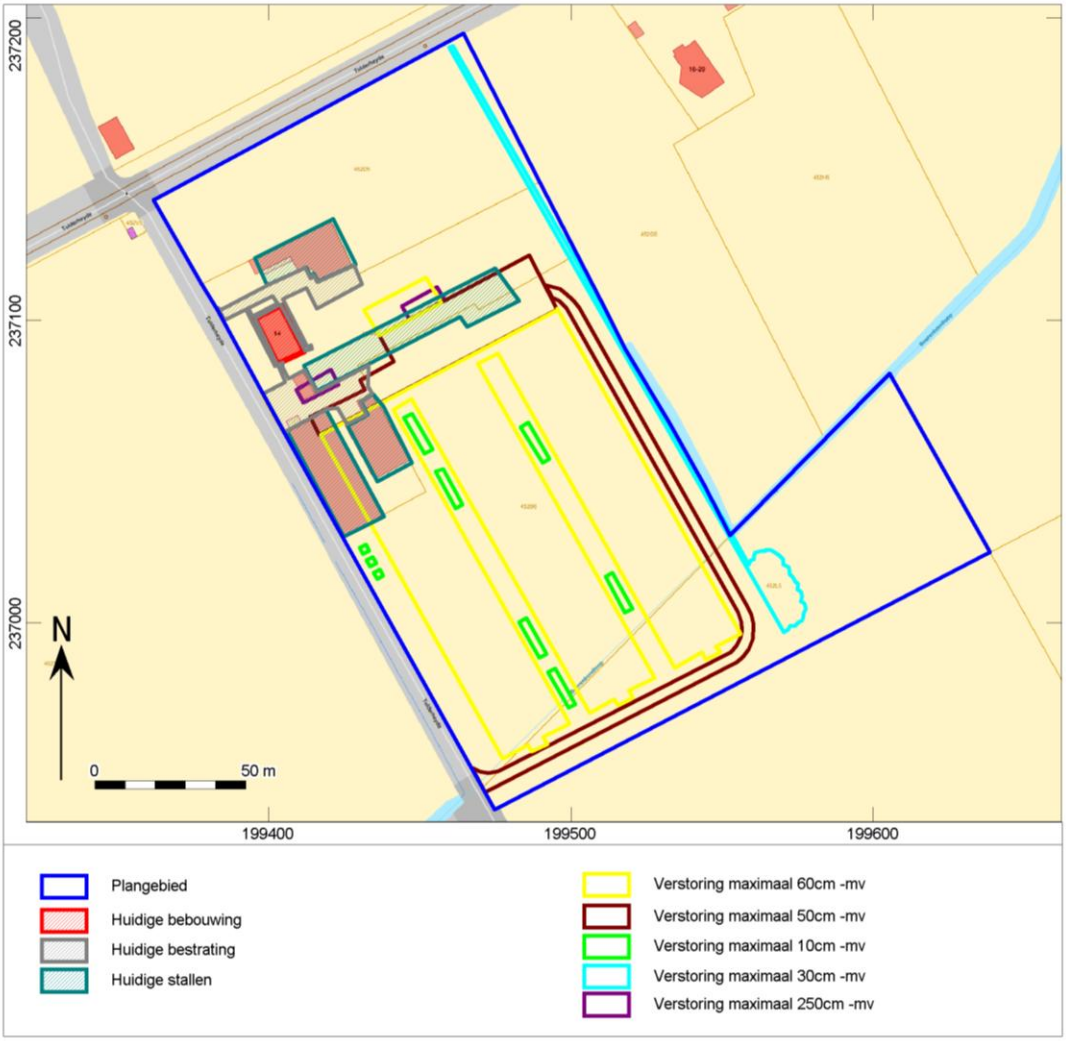
Silo's	18m²	10cm –mv
Warmte-wisselaars	216m²	10cm –mv
Verhardingen	1365m²	50cm –mv
Weg	930m²	50cm –mv
Putten en riolering	65m²	250cm –mv
Infiltratiegracht en –bekken	228m²	30cm –mv

Tabel 1. Overzicht van de geplande ingrepen met aanduiding oppervlakte en diepteverstoring.

Afb. 2. Overzichtsplan van de geplande ingrepen.

Wanneer de huidige verstoring met de nieuwe verstoring vergeleken wordt. Kan gezien worden dat de westelijke stal gedeeltelijk op de plaats van de huidige stallen gelegen is. Eveneens is de loods en de nieuwe bestrating ten noorden van de nieuwe pluimveestallen, gelegen op de plaats waar de vroegere varkensstal gelegen was. Afb. 26 geeft een overzicht.

Afb. 3. Overzichtsplan van nieuwe en oude ingrepen.

Het plangebied is gelegen op de Kempische laagvlakte. Het is eerder hoog gelegen en circa 1,5km verwijderd van de vallei die ten noordwesten van het plangebied gelegen is. Binnen het plangebied worden op basis van de aardkundige gegevens alsook de virtuele boring binnen het plangebied, getijdenafzettingen waarop fluviatiele afzettingen waarop eolische afzettingen teruggevonden. Verder toont de bodemkaart dat het plangebied een gunstige bodem heeft voor agrarische activiteiten. De nattere bodem in het zuidelijke gedeelte van het plangebied geeft echter aan dat deze in een depressie gelegen zijn. Dit komt overeen met het DTM dat eveneens aangeeft dat het zuidelijke gedeelte van het plangebied lager gelegen is in zijn omgeving. Dit is mogelijk het gevolg van de aanwezigheid van de Boerenbondloop.

De CAI toont voornamelijk relicten uit de Steentijd in de omgeving. Eveneens komen er vondsten voor van latere periodes maar de Steentijdvondsten zijn oververtegenwoordigd. Deze Steentijdvindplaatsen zijn op gelijkaardige ligging gelegen als het plangebied. Echter zijn deze Steentijdvindplaatsen gelegen op niet geëgaliseerde percelen. Dit is mogelijk een verschil met het huidige plangebied. Over het algemeen zijn de flanken van dekzandruggen gunstige vestigingsgebieden. Voor dergelijke gebieden kan rekening gehouden worden met een verwachting op sites vanaf het Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen. Eveneens zijn er zulke vindplaatsen die ook sporen uit de Metaaltijden aanduiden. Dit geeft een goede indicatie naar het kennispotentieel binnen het plangebied. In de omgeving komen eveneens archeologische sites uit de Middeleeuwen voor. Deze zijn echter gelegen in de vallei, een andere topografische locatie, maar dit stelt niet dat er geen archeologische resten uit de Middeleeuwen voor kunnen komen binnen het plangebied. Zo kan gezien worden dat dorpskernen zich ontwikkelen vanaf de 14de eeuw en boerderijen zich gaan clusteren. Tot aan deze periode komen boerderijen nog eerder verspreid voor..

De historische kaarten tonen aan dat het plangebied vanaf de 18de eeuw onbebouwd is gebleven. Wel werd vanaf de Atlas der Buurtwegen het plangebied doorsneden door een oost-west georiënteerde weg. Pas vanaf de jaren '80-'90 werd het plangebied bebouwd. Deze bebouwing heeft doorheen de laatste jaren kleine veranderingen ondergaan zoals het slopen van de varkensstal. Het plangebied was voornamelijk in gebruik als akker- of weiland. De kans op archeologische resten daterend vanaf de 18de eeuw is dan ook laag.

Op basis van bovenstaande gegevens is het mogelijk om te stellen dat het plangebied een gunstige locatie heeft voor archeologische resten daterend uit vanaf het Laat-Paleolithicum. Op basis van het DTM is het noordwestelijke gedeelte van het plangebied gunstiger dan het zuidelijke gedeelte van het plangebied. Dit omwille van de egalisaties die mogelijk plaatsgevonden hebben binnen het plangebied. Dit dient echter nog door verder onderzoek bevestigd te worden. Deze gunstige locatie wordt eveneens bevestigd door de aanwezigheid van archeologische resten in de omgeving van het plangebied die op soortgelijke gunstige ligging, gelegen zijn. Eveneens kan gesteld worden dat archeologische resten binnen het plangebied nog goed bewaard kunnen zijn, omwille van de geringe verstoringen die doorheen de tijd gebeurd zijn over het terrein.

Archeologische resten daterend vanaf de 18de eeuw hebben een zeer lage kans om voor te komen. De historische kaarten tonen namelijk aan dat het plangebied onbebouwd is geweest vanaf de 18de eeuw. De huidige bebouwing dateert vanaf de jaren '80-'90.

Binnen het plangebied worden drie pluimveestallen, een loods, verschillende warmte-wisselaars, een nieuwe weg en verharding, infiltratiegracht en infiltratiebekken gepland. De diepteverstoring van deze zal verschillen van minimaal 10cm –mv (warmte-wisselaars) tot maximaal 250cm –mv (riolering en putten).

De geplande werkzaamheden beslaan een groot deel van het zuidelijke en centrale gedeelte van het plangebied. De grootste ingreep, namelijk de pluimveestallen, bijhorende gebouwen en nieuwe weg, zullen een maximale verstoring van 60cm –mv verstoren. De riolering en de putten zullen plaatselijk een diepere verstoring veroorzaken. Het slopen van de noordelijke stal zal buiten de geplande werkzaamheden vallen. Op deze manier kan een ongeveer aaneengesloten zone geselecteerd worden. Binnen deze zone (oppervlakte 15405m²) kunnen archeologische resten verstoord worden.

De infiltratiegracht en infiltratiebekken zullen niet geselecteerd worden voor vervolgonderzoek omwille van de ligging van deze geplande werken in het plangebied. Ze liggen namelijk meer ten oosten van de andere ingrepen en eerder geïsoleerd. Eveneens is dit een beperkte ingreep (228m²) en is de gracht 1m breed waardoor het kosten-baten niet interessant is om deze zone ook mee te onderzoeken.

Afb. 4. Zones zonder archeologisch erfgoed en zones met archeologisch erfgoed.

Omwille van de gunstige ligging voor archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum en de onwetendheid van de intactheid van de bodem zal vooreerst een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd worden. Op basis van dit landschappelijk bodemonderzoek zullen verdere maatregelen opgemaakt kunnen worden.

Landschappelijk bodemonderzoek (2018B12)
Aan de hand van de bekende aardwetenschappelijke waarden kan gezegd worden dat de ondergrond van het plangebied bestaat uit dekzand op diepere fluviatiele afzettingen. Op basis van de ontstaansgeschiedenis van het dekzand kunnen in potentie archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum (geologisch tijdperk = Laat-Pleistoceen) verwacht worden. Resten uit het Laat-Paleolithicum en Mesolithicum bevinden zich aan of direct onder het oorspronkelijk maaiveld, waarbij deze zich manifesteren in de vorm van vuursteen- en houtskool-concentraties. Bestudering van bodemkundige gegevens heeft uitgewezen dat hier in het dekzand zich twee typen dunne matig natte Podzolbodems hebben gevormd..

De geplande werkzaamheden beslaan een groot deel van het zuidelijke en centrale gedeelte van het plangebied. De grootste ingreep, namelijk de pluimveestallen, bijhorende gebouwen en nieuwe weg, zullen een maximale verstoring van 60cm –mv verstoren. De riolering en de putten zullen plaatselijk een diepere verstoring veroorzaken. Het slopen van de noordelijke stal zal buiten de geplande werkzaamheden vallen. Op deze manier kan een ongeveer aaneengesloten zone geselecteerd worden. Binnen deze zone (oppervlakte 15405m²) kunnen archeologische resten verstoord worden.

Bebouwing heeft er, voor zover kon worden nagegaan op historisch kaartmateriaal, niet gestaan. Het voormalige landbouwgebied met lokaal vennen lijkt daartoe echter wel aantrekkelijk. Aangezien het plangebied iets hoger ligt dan de ruimere omgeving en iets meer zuid oostelijker een ven heeft gelegen,

gold er een verwachting voor resten vanaf het Laat-Paleolithicum tot Middeleeuwen, met nadruk op vuursteenvindplaatsen. De intactheid onder de voormalige en huidige 20ste eeuwse bebouwing zal gezien het verwachte bodemtype slecht zijn. In de overige delen van het plangebied met de akker valt op basis van de bestudering van de hoogtekaart duidelijke aanwijzingen te vinden voor onnatuurlijk aandoende laagtes. Dit blijkt uit plotselinge scherpe hoogteverschillen en scherpe reliëfhoeken. De 60 cm diepe laagte van een groot deel van het plangebied is waarschijnlijk veroorzaakt door afgravingen in de periode 1939- 1971. Omwille van de gunstige ligging voor archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum en de onwetendheid van de intactheid van de bodem zal vooreerst een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd worden. Op basis van dit landschappelijk bodemonderzoek zullen verdere maatregelen opgemaakt kunnen worden.

Op basis van het landschappelijke bodemonderzoek (17 boringen) bleek dat de verwachte Podzol bodemopbouw in het merendeel van de boringen niet meer in intacte vorm werd aangetroffen. De top van het Pleistocene dekzand is in circa 80 % van het bedreigde deel van het plangebied gemiddeld 60 cm diep tot in het dekzand afgegraven. In deze zone worden geen intacte archeologische waarden meer vermoed. De locaties van de recente gebouwen geldt tevens als diep archeologisch verstoord, gezien het dunne oorspronkelijke podzolbodemprofiel. Lokaal is een oorspronkelijke Podzolbodem nog als restant aangetroffen. Er is op basis van twee boringen in het uiterste noordelijke deel van het plangebied nog sprake van een dun beschermend plaggendek op redelijk intacte Podzolprofielen in het dekzand. Doch hier bevindt zich tevens een verstoorde zone van een recent afgebroken 80 m lange en 9 m brede schuur. Verder noordelijk zal de bodem beter intact zijn, mede door het hier verwachte plaggendekje. Vooral deze (nu onbedreigde) noordelijke blauwe zone buiten de gebouwen blijft kansrijk voor alle verwachte perioden.

2.2 Aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed

Op basis van het landschappelijke bodemonderzoek bleek dat de archeologische verwachting voor intacte vuursteenvindplaatsen in het onderzochte intacte deel van het plangebied verder kan worden afgeschaald naar gering. In het afgegraven en verstoorde deel van het plangebied (80 %) worden in het geheel geen vindplaatsen meer vermoed. Het noordelijke deel van de bedreigde zone van het plangebied is mogelijk nog wel voldoende intact, waardoor bewoningssporen of andere archeologische resten nog aanwezig zouden kunnen zijn. Deze zone is echter dermate beperkt van omvang dat naar verwachting weinig kenniswinst behaald kan worden. Verder archeologisch onderzoek is om kosten-baten technische redenen niet interessant.

Het bedreigde deel van het plangebied is voldoende onderzocht. De kans op (intact gebleven) vindplaatsen van jagers/verzamelaars en bewoning is hier gering en zal zeer klein van intact oppervlak zijn. Verder onderzoek heeft in verband met de slechte intactheid van de pleistocene ondergrond door de grootschalige afgravingen en verstoringen geen meerwaarde. De beste kans op intacte relevante afzettingen is in het niet bedreigde noordelijk deel van het plangebied (i.v.m. plaggendek op podzolbodem). Indien de opdrachtgever in de toekomst daar wenst te graven of te verstoren dient daar wel een vervolgonderzoek te komen.

3 Advies op basis van de resultaten

Op basis van deze gegevens wordt door het Vlaams Erfgoed Centrum geen verder onderzoek geadviseerd. De geplande werkzaamheden vormen geen bedreiging voor het bodemarchief. Er hoeft geen programma van maatregelen te worden opgesteld.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.